

Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması**Av. Ali ER¹****Öz**

Yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurabilmesi bu kararların tanınması veya tenfizine bağlıdır. Boşanma kararlarının yalnızca eşlerin boşanmalarına ilişkin hükmü icrai nitelikte olmadığından tanınması yeterliyken, maddi ve manevi tazminat, velayet, nafaka gibi hükümleri icra edilebilir eda hükmü niteliğinde olduğundan tenfizi gerekmektedir. Yabancı boşanma kararlarının Türk hukuku bakımından da sonuç doğurabilmesi için gerekli olan tanıma ve tenfiz, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) hükümlerine ve Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelere tabi olmakla birlikte istisnai olarak idari işlemle yabancı boşanma kararının ilgili kütüklere tescili de mümkündür. Bu çalışmada yabancı boşanma kararlarının tenfizi ile uluslararası sözleşmeler hariç tutularak MÖHUK kapsamında yabancı boşanma kararlarının tanınması ve idari işlemle yabancı boşanma kararının ilgili kütüklere tescili, Yargıtay kararları ile de desteklenerek ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Yabancı boşanma kararları, tanıma davası, milletlerarası yetki, doğrudan tescil, Nüfus Hizmetleri Kanunu 27/A maddesi.

¹ Avukat, Eskişehir Barosu, Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, alier.erhukuk@gmail.com, ORCID: 0009-0001-6936-6620.

Bu makale hakem değerlendirmesinden geçmiştir.

Gönderilme Tarihi: 13 Şubat 2025 / Kabul Tarihi: 7 Mart 2025.

ESKİŞEHİR BAR ASSOCIATION JOURNAL

Recognition of Foreign Divorce Decisions in Turkey

Abstract

The ability of foreign divorce decisions to have effect and result in Turkey depends on the recognition or enforcement of these decisions. While it is sufficient for divorce decisions to be recognized only because their provisions regarding the divorce of the spouses are not enforceable, provisions such as material and moral compensation, custody, and alimony must be enforced since they are enforceable provisions. Recognition and enforcement, which are necessary for foreign divorce decisions to have consequences in terms of Turkish law, are subject to the provisions of MÖHUK and international agreements to which Turkey is a party. However, exceptionally, it is also possible to register the foreign divorce decision in the relevant registry through an administrative process. In this study, the enforcement of foreign divorce decisions and the recognition of foreign divorce decisions within the scope of MÖHUK, excluding international agreements, and the registration of foreign divorce decisions in the relevant registry through administrative procedures, are evaluated in detail, supported by the Supreme Court decisions.

Keywords

Foreign divorce decisions, recognition case, international jurisdiction of Turkish Courts, direct registration, Article 27/A of the Population Services Law.

GİRİŞ

Yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurabilmesi için kararın niteliğine göre tanınması veya tenfizi gerekir. Yabancı mahkeme tarafından verilen karar bir eda kararı ise, diğer bir deyişle icra kabiliyetini haiz ise tenfiz edilmesi gerekirken, tespit veya inşai karar niteliğinde ise, yani icra kabiliyeti yoksa tanınması yeterlidir². Boşanma kararları esas itibarıyla eşler arasındaki evlilik birliğinin sona ermesini sağlayan inşai nitelikte kararlar olduğundan yabancı boşanma kararının Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurabilmesi için tanınması yeterlidir³. Bununla birlikte yabancı boşanma kararı, boşanmanın yanı sıra icra kabiliyetini haiz olan maddi ve/veya manevi tazminat, nafaka, evlilik mallarının paylaşılması, velayet gibi boşanmanın fer’i sonuçlarını da içeriyorsa bu halde yabancı boşanma kararının tenfiz edilmesi gerekir.

Çalışmamızın konusu yabancı boşanma kararlarının MÖHUK kapsamında Türkiye’de tanınması olup yabancı boşanma kararlarının tenfizi ve yabancı boşanma kararlarının tanınmasına ilişkin uluslararası sözleşmeler incelenmeyecektir. Çalışmamızın birinci bölümünde MÖHUK uyarınca tanınmanın koşulları genel hatlarıyla açıklanmış ve boşanma kararlarının tanınması hususunda önem arz eden noktalara değinilmiştir. İkinci bölümde yabancı boşanma kararlarının tanınması usulü, son bölümde ise yabancı boşanma kararlarının tanınmasının sonuçları doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları ile desteklenerek incelenmiştir.

² Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, Yenilenmiş 22. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017, s.508; Aysel Çelikel/ B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Yenilenmiş 14. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016, s.649; Cemal Şanlı/ Emre Esen/ İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s.484; Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Güncellenmiş 4. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2017, s.104; Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013, s.4.

³ Bilgin Tiryakioğlu, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Yayınları, Ankara 1996, s.25; Mehmet Tezgel, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s.55; Ali İhsan Özüğür, *Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008, s.1250; Ahmet Cemal Ruhi, *Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s.896; Ziya Akıncı/ Cemile Demir-Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s.44.

I. YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASININ KOŞULLARI

A. Usulî Koşullar

MÖHUK m.50 hükmü yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de tanınması ve tenfiz edilmesi için bulunması gereken ön koşulları düzenlemektedir. Her ne kadar anılan Kanun’da “*tenfiz kararı*” başlığı altında düzenlenmiş olsa da bu koşulların hem tanıma hem de tenfiz için geçerli olduğu kabul edilmektedir. Kendisinden bir yabancı ilamın tanınması veya tenfizi istenen hakim önüne gelen ilamda bu koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini re’sen inceler.

1. Yabancı Mahkeme Tarafından Verilmiş Bir İlam Olması

MÖHUK m.50 hükmüne göre tanınması talep edilen yabancı bir kararın mahkeme kararı olması gerekir. Mahkeme ilamı niteliğinde olmayan yabancı kararların tanınması mümkün değildir. Yabancı bir kararın mahkeme kararı olup olmadığı kural olarak kararın verildiği ülke hukukuna göre belirlenir. Ancak bu hukukun mahkeme kararı vasfını verdiği kararların tanınmanın gerçekleştirileceği devletin hukuku tarafından bir mahkeme kararı olarak kabul edilmemesi de mümkündür. Ayrıca yabancı bir kararın tanınabilmesi için kararın verildiği ülkenin milletlerarası alanda tanınmış bir ülke olup olmaması da önemli değildir⁴.

Yabancı boşanma kararlarının tanınmasında en çok önem arz eden koşullardan biri boşanma kararının bir mahkeme ilamı olması hususudur. Zira Türk hukukunda boşanma kararı verme yetkisi sadece aile mahkemelerine verilmişken bazı yabancı ülkelerde noterler veya belediyeler kanalıyla gerçekleştirilen idari boşanmalar olduğu gibi devlet makamlarının dahilinin olmadığı tek taraflı irade beyanıyla veya tarafların anlaşması ile boşanmalar da gerçekleştirilebilmektedir. Bir mahkeme ilamı niteliğinde olmayan bu boşanmaların Türkiye’de tanınabilmesinin mümkün olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre Kanun tanınacak yabancı kararın bir mahkeme kararı olması koşulunu

⁴ Şanlı/ Eren/ Ataman-Fıganmeşe, s.493; Doğan, s.108; Ekşi, s.111; Tiryakioğlu, s.35; Tezgel, s.61.

aradığından idari boşanmaların veya devletin dahlinin olmadığı boşanmaların Türkiye’de tanınması mümkün değildir⁵. Bu görüşteki yazarların bazıları bu tip “*özel boşanmaların*” tanıma ve tenfiz hükümlerine göre tanınması mümkün olmamakla beraber hukuki işlem olmaları sebebiyle tespit davası yoluyla tanınmasının mümkün olduğunu savunmaktadır⁶. Bu konudaki diğer bir görüşe göre yargı organları dışında verilen boşanma kararlarının tanınabilmesi için verildiği ülkede bağımsız yargı organlarınınca denetlenip denetlenmediğine bakmak gerekir; şayet yargı organları tarafından bu kararlar denetlenmiş ve onanmışsa bu tür kararlar tanınabilecektir⁷. Bir başka görüş ise tanıma ve tenfizin niteliklerinin farklı olması sebebiyle tenfizde aranan vasıfların tanıma için aranmaması gerektiğini ve boşanma konusunda genel yetkisi belirli koşullar dahilinde tespit edilen devletin boşanma konusunda yetkili gördüğü makamın kararının bu makam adli bir mahkeme olmasa dahi tanıma hükümlerine göre tanınabilmesi gerektiğini savunmaktadır⁸. Yargıtay uygulaması ise adli mahkemeler dışındaki makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının tanınmaması yönündedir⁹. Kanaatimizce, tanıma ve tenfiz için ortak ön koşul niteliğinde olan MÖHUK m.50 hükmünde açıkça yabancı mahkeme kararı koşulu arandığından bir adli mahkeme tarafından verilmemiş olan yabancı boşanma kararının Türkiye’de tanınabilmesi mümkün değildir. Güncel durumda yabancı idari boşanma kararlarının Türkiye’de tanınması ancak bu husustaki bir milletlerarası sözleşme ile mümkün olabilecektir¹⁰. Ayrıca MÖHUK kapsamında tanıma olarak

⁵ Nomer, s.544; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.492, dn. 305; Çelikel/ Erdem, 655; Ekşi, s.533; Akıncı/ Demir-Gökyayla, s.47; Özüğür, s.1237; Ayfer Uyanık-Çavuşoğlu, *Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2006, s.78.

⁶ Nomer, s.545, Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.492, dn. 305.

⁷ Doğan, s.108.

⁸ Ata Sakmar, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma*, İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976, s.217; Tiryakioğlu, s.37.

⁹ Y. 2. HD., E. 1995/3612, K. 1995/4567, T. 13.04.1995, (Ruhi, s.792): “... Türkiye’de yerine getirilmesi istenen boşanma kararı Kopenhag Belediyesi tarafından verilmiştir. (...) ancak, yabancı mahkemelerde verilen hukuk davalarına ilişkin kararların Türkiye’de yerine getirilmesi istenebilir. Boşanma kararı bir mahkemenin verdiği hüküm niteliği taşımadığından kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilebileceğine ilişkin yukarıda açıklanan yasal kuralın kapsamı dışında kalmaktadır. ...”.

¹⁰ İdari boşanma kavramı ve yabancı idari boşanma kararlarının tanınması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Salımya Ganiyeva, “Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu”, *MHB*, C. 33, S. 1, Yıl 2013, s.31-60.

değerlendirilememekle birlikte idari makamlarca verilen yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de sonuç doğurabilmesi amacıyla nüfus kütüklerine tescil edilmesi de aşağıda açıklanacağı üzere 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’na 27/A hükmü ile getirilen düzenleme ile artık mümkündür.

2. Özel Hukuk Davasına İlişkin Bir İlam Olması

MÖHUK m.50 hükmü uyarınca bir yabancı mahkeme kararının Türkiye’de tanınabilmesi için ilamın bir özel hukuk uyuşmazlığına ilişkin olması gerekir. Uyuşmazlığın özel hukuk uyuşmazlığı olup olmadığı kararı veren mahkemenin sıfatına veya karara verilen isme göre değil, kararın hükümlerine göre tespit edilmelidir¹¹. Nitekim MÖHUK m.50/2 hükmünde yabancı mahkemelerin ceza ilâmlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebileceği belirtilerek bu hususa işaret edilmiştir.

Tanınması talep edilen kararın bir özel hukuk uyuşmazlığına ilişkin olup olmadığı vasıflandırma ile belirlenir. Milletlerarası usul hukukunda vasıflandırmanın kural olarak *lex fori* prensibine göre yapılması kabul edildiğinden, kararın özel hukuk uyuşmazlığına ilişkin olup olmadığı *hakimin hukuku* olan Türk hukukuna göre tespit edilecektir. Boşanma, Türk hukukunda 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun “Aile Hukuku” isimli ikinci kitabının ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Aile hukuku, Türk hukukunda medeni hukukun bir dalı olarak özel hukuk içinde yer alır. Bu sebeple yabancı boşanma kararları bakımından MÖHUK’ta aranan özel hukuk davalarına ilişkin olma koşulu sağlanmaktadır.

3. Yabancı Mahkeme İlamının Kesinleşmiş Olması

MÖHUK m.50 hükmüne göre özel hukuka ilişkin bir uyuşmazlığı çözen yabancı mahkeme kararının tanınabilmesi için ilamın kesinleşmiş olması gerekir. MÖHUK m.50 hükmünde açıkça belirtildiği üzere kesinleşmenin kararın verildiği ülke hukukuna göre gerçekleşmesi gerekir.

¹¹ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.495; Doğan, s.110; Ekşi, s.121; Tezgel, s.66.

Doktrinde tanıma kararı verilebilmesi için gerekli olan kesinleşme şartının sağlanabilmesi hususunda yabancı ilamın şekli anlamda kesinliğe sahip olmasının yeterli mi, yoksa ilamın şekli anlamda kesinliğin yanında maddi anlamda kesinliğe de sahip olmasının da gerekip gerekmediğine ilişkin görüş ayrılığı vardır. Bir görüşe göre, yabancı ilamın şekli anlamda kesinleşmiş olması yeterlidir, zira yabancı ilamın maddi anlamda kesin hüküm kuvvetinin ortaya çıkması tanıma kararının sonucunda gerçekleşir¹². Diğer görüş ise hukuki güvenliğin sağlanması bakımından yabancı ilamın hem şekli hem de maddi anlamda kesinleşmesi gerektiğini savunmaktadır¹³. Maddi anlamda kesin hüküm, tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan bir davanın tekrar açılmaması anlamına geldiğinden ve yabancı boşanma kararlarının maddi anlamda kesin hüküm niteliğini kazanması bu ilamların Türkiye’de tanınması sonucu ortaya çıkacağından kanımca yabancı boşanma kararlarının tanınması için şekli anlamda kesinleşmesi yeterlidir.

Yabancı bir ilamın tanınması kendisinden talep edilen hakim bu ilamın kesinleşip kesinleşmediğini re’sen araştıracaktır¹⁴. Bu noktada mahkemece yapılacak iş kendisine sunulan yabancı mahkeme ilamında veya ona ekli bir belgede ilamın kesinleştiğine dair usulüne uygun bir onayın bulunup bulunmadığını saptamaktan ibarettir¹⁵.

¹² Sakmar, s.235; Çelikel/ Erdem, s.657; Doğan, s.111; Tiryakioğlu, s.38; Tezgel, s.67; Banu Şit, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XV, S. 1, Yıl 2011, s.63.

¹³ Nomer, s.546; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, 499.

¹⁴ Yabancı mahkeme kararının kesinleşmesi şartının hukuki niteliği ve tanıma/tenfiz davası açılması anında karar kesinleşmemekle birlikte bu eksikliğin sonradan fark edilmesi durumunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin tartışma ve görüşler için bkz. Şit, s.62 vd.

¹⁵ Y. 2. HD., E. 2012/21221, K. 2013/13991, T. 16.05.2013, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): “...Tanınması istenen boşanma kararı, *Beziers Asliye Hukuk Mahkemesi (aile hakimi) tarafından 06.05.2010 tarihinde verilmiştir. Karar üzerinde kesinleştiğine ilişkin bir bilgi bulunmamakta ise de, kararın, verildiği ülkede Perpignan Belediyesi nezdinde tutulan deftere nüfus memuru tarafından 17 Eylül 2010 tarihinde tescil edildiği, belediyenin buna ilişkin 24.06.2011 tarihli yazısından anlaşılmaktadır. Fransa Cumhuriyeti Adalet Bakanlığınca dosyaya gönderilen 08.12.2011 tarihli yazı ve bunun ekindeki Montgellier İstinaf Mahkemesi başkatiбинin mühür ve imzasını taşıyan 12.09.2011 tarihli yazıda ise, boşanma kararını veren Beziers Asliye Hukuk mahkemesi kararının istinafa götürüldüğüne ilişkin bir kayıdın bulunmadığı belirtilmiştir. İlk derece mahkemesi kararına karşı, istinaf kanun yoluna müracaat edilmemiş olması, kararın kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşmiş olduğuna kesin karine oluşturur. Bu belgeler karşısında yabancı ilamın, verildiği*

B. Asli Koşullar

MÖHUK m.54 “*Tenfiz şartları*” başlığı ile tenfiz için gerçekleşmesi gereken koşulları düzenlemektedir. Bununla birlikte MÖHUK m.58 atfıyla bu koşulların sadece tenfiz için değil a bendinde düzenlenen mütekabiliyet dışındaki diğer koşulların tanıma için de gerekli ortak koşullar olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

1. Yetki

MÖHUK m.54/1-b hükmünde yabancı mahkeme ilamının tanınması için sağlanması gereken iki farklı yetki koşulu düzenlenmiştir. Bunlardan ilki hakimin re’sen inceleyeceği Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinde olmayan bir uyumsuzluğa ilişkin ilam olması, diğer yetki koşulu ise davalı olarak gösterilen tarafın itirazı ile dikkate alınacak olan yabancı mahkemenin “*aşırı yetkili*” olması halidir.

Münhasır yetki, iç hukuktaki kesin yetkiden farklı bir anlama sahiptir. Diğer bir deyişle iç hukuktaki her kesin yetki kuralı milletlerarası usul hukuku bakımından münhasır yetki oluşturmaz. Bir yetki kuralının milletlerarası alanda münhasır yetki olup olmadığının tespitinde bu yetki kuralının lafzı ve konuluş amacı dikkate alınmalıdır. İlgili yetki kuralı ile dava konusunun mutlak şekilde ve sadece Türk mahkemelerinde görülmesi amaçlanmışsa münhasır yetkiden bahsedilir¹⁶. Türk mahkemelerinin boşanma bakımından münhasır yetkileri yoktur. Bu sebeple yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de tanınabilmesi bakımından bu koşul sağlanmaktadır. Bununla birlikte Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalarda özel yetki kuralı düzenleyen MÖHUK m.41 hükmü Türk vatandaşlarının boşanmaları bakımından Türk mahkemelerine münhasır yetki tanımakta mıdır sorusu cevaplanmalıdır. Bu düzenlemenin getirilme amacı Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davaların

ülkede kesinleşmiş olduğu kabul edilmelidir. Tarih olarak bunun saptanması mümkün olmamakla birlikte ilgili belediye nezdindeki deftere nüfus memurluğunca boşanma kararına ilişkin not düşüldüğü 17.09.2010 tarihinin kesinleşme tarihi olarak kabulü gerekir. Bu belgeler yabancı ilamın kesinleştiğini kesin olarak göstermekte olup; artık buna dair ayrıca bir belge aramaya lüzum bulunmamaktadır. Öyleyse yabancı ilamın tanınması için gereken diğer şartların (5718.s.MÖHUK.m.58) bulunup bulunmadığı değerlendirilerek sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken, yazılı gerekçe ile isteğin reddi doğru bulunmamıştır... ”.

¹⁶ Nomer, s.523; Çelikel/ Erdem, s.683; Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe, 513; Doğan, s.115; Ekşi, s.177; Tiryakioğlu, s.41; Tezgel, s.84; Uyanık-Çavuşoğlu, s.81.

münhasıran Türk mahkemelerinde görülebilmesi yönündeki anlayışı bertaraf etmek ve bu konuda yabancı ülkelerde de dava açılabilmesini sağlamaktır¹⁷. Bu sebeple ilgili düzenlemenin Türk mahkemelerine münhasır yetki tanıdığını söylemek hükmün amacıyla bağdaşmamaktadır. Sonuç olarak tanınması talep edilen boşanma ilamının taraflarından biri veya her ikisi de Türk vatandaşı olsa ve hatta Türkiye’de yerleşim yeri bulunsada dahi, yabancı boşanma ilamının tanınmasında yetki yönünden bir engel yoktur¹⁸. Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) dönemindeki Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayan Türk vatandaşlarının Türk mahkemelerinde boşanma davalarını açmak zorunda oldukları, yabancı boşanma ilamının tanınmasının mümkün olmadığı düşüncesi yeni düzenlemelerle birlikte günümüzde artık terk edilmiş ve yabancı ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarına kolaylık sağlanmıştır.

Yabancı ilamların tanınmasına ilişkin bir diğer koşul da “aşırı yetki”ye ilişkindir. “Aşırı yetki”, dava konusu ve taraflarla hukuki ve fiili anlamda gerçek bir ilişkisi olmaksızın yabancı bir mahkemenin kendisini yetkili sayması olarak tanımlanmaktadır¹⁹. Eğer tanınması talep edilen yabancı boşanma ilamı “aşırı yetkili” bir mahkeme tarafından verilmişse ancak davalı tarafın itiraz etmiş olması koşuluyla bu yabancı boşanma kararı Türkiye’de tanınmayacaktır, zira bu bir def’i olup “aşırı yetki” incelemesi re’sen yapılmaz²⁰.

¹⁷ Mine Tan-Dehmen, “Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK’ta Kabul Edilen Yetki Kuralı”, *MHB*, C. 33, S. 1, Yıl 2013, s.204.

¹⁸ Tiryakioğlu, s.45; Tezgel, s.86; Tan-Dehmen, s.204.

¹⁹ Nomer, s.525; Çelikel/ Erdem, s.688; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.518; Doğan, s.119; Ekşi, s.235; Tezgel, s.87; Akıncı/ Demir-Gökyayla, s.51.

²⁰ Y. 11.HD., E. 2020/5278, K. 2023/1319, T. 06.03.2023, (çevrimiçi), (lexpera.com.tr): “... 5718 sayılı Kanun'da bir mahkemenin kendisini aşırı yetki teşkil edecek surette yetkili saymış olması bir tenfiz engeli olarak öngörülmüş ise de bu hususun tenfize engel olabilmesi için aleyhine tenfiz istenen davalı tarafından ayrıca ileri sürülmüş olmasının gerektiği işbu dosyada davalının bu yönde bir itirazına rastlanmadığı için aşırı yetki esasına binaen tenfize engel bir durum bulunmadığı, İtalya'da görülen davanın sözleşmeye aykırılık nedeniyle tazminat konulu olduğu bu nedenle Türk Mahkemelerinin münhasır yetkisine girmediği,(...) Udine Mahkemesinin 12.09.2011 tarihli kararının, 5718 sayılı Kanun'un 50 ve devamı maddelerindeki tenfiz şartlarını taşıdığı tespit edildiği gerekçesiyle davanın kabulüne, Udine Mahkemesinin 1327/10 R...C sayılı dosyası üzerinden verilen 26.04.2010 tarihli ve Udine-27.052010 kayıt yer/ve tarihli 1897 no'lu kararının tanınmasına ve tenfizine karar verilmiştir.(...) Davalı vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddi ile usul ve kanuna uygun olan kararın ONANMASINA, ... ”.

2. Kamu Düzenine Uygunluk

MÖHUK m.54/1-c düzenlemesi yabancı ilamın Türkiye’de tanınabilmesi için hükmün kamu düzenine açıkça aykırı olmaması koşulunu aramaktadır. Kamu düzeni kavramının geniş, muğlak ve değişken olması sebebiyle tam olarak tanımlanması mümkün değilse de kamu düzenini, *“toplumun huzurlu ve uyumlu bir yaşam sürdürülebilmesi için uyulması zorunlu olan hukuki, ahlaki ve vicdani temel prensipler bütünü”*²¹ olarak tanımlamak yanlış olmaz. Yargıtay 10.02.2012 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında²² kamu düzenini, *“Kamu düzeni, niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor bir her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavramdır. İlmi açıklamalara ve yargısal kararlara rağmen gelişen hukuk sistemlerinde bile tanımı olmamasına rağmen “toplumun temel yapısını ve çıkarlarını koruyan kuralların bütünü” olarak tanım yapılabilir”* şeklinde tanımlamıştır.

Tanım talebinde bulunulan yabancı ilamın Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığına tespiti, bu hususta karar verecek olan Türk hakiminin takdirine bırakılmıştır. Ancak hakim takdir yetkisini milletlerarası usul hukukunun varlık sebeplerine ve genel prensiplerine uygun olarak kullanılmalıdır. Bu sebeple hakim, sadece Türk hukukundakinden farklı maddi ve usulî kurallar uygulanarak verildiği için yabancı bir kararı kamu düzenine aykırı sayıp tanınmasını reddedemez²³. Ayrıca yabancı ilamın tanınmasının kamu düzeni sebebiyle reddedilebilmesi için “hükmün” kamu düzenine “açıkça” aykırı olması şarttır²⁴. Diğer bir deyişle, kamu düzenine aykırılığın kararda dayanılan kurallarda veya hukuki sebeplerde değil, varılan sonuçta

²¹ Aydanur Gürzumar, “Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkileri”, *Prof. Dr. Vedat Raşit Seviğ’e Armağan: MHB Özel Sayı, MHB*, C. 14, S. 1-2, Yıl 1994, s.22.

²² YİBK, E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012 (RG 20.09.2012-28417).

²³ Nomer, s.527; Çelikel/ Erdem, s.693; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.520; Doğan, s.120; Ekşi, s.285; Sakmar, s.240; Tiryakioğlu, s.46; Tezgel, s.95; Gürzumar, s.25.

²⁴ Y. 2. HD., E.2011/19791, K. 2012/16687, T. 18.06.2012, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): *“...kamu düzenine aykırılık nedeniyle tanıma talebinin reddine karar verilebilmesi için, aykırılığın Türk kamu düzenine aykırı olması yeterli olmayıp, aykırılığın Türk kamu düzenine “açıkça” aykırı olması, “yani benimsendiği takdirde Türk hukuku bakımından “tahammül edilemez bir durumun ortaya çıkması” gerekir. Yabancı mahkeme ilamına konu anlaşmalı boşanmada, tarafların yabancı mahkemede bizzat dinlenilmemiş olmasının Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğundan söz edilemez. ...”*.

yani hükümde bulunması ve bu aykırılığın da açık olması gerekir. Bu sebeple ancak ilgili yabancı ilamın hükmünün Türkiye’de uygulanması halinde Türk kamu düzeninde tahammül edilmesi beklenemeyecek aykırılıklar oluşturacak kararlar kamu düzeni sebebiyle reddedilmelidir²⁵.

Kamu düzeni zaman, yer ve konu bakımından değişkendir²⁶. Bu sebeple yabancı ilamın tanınması talep edildiğinde hakim, tanıma kararının verileceği andaki²⁷ Türk kamu düzenini tanıma kararı verilecek uyumsuzlıkla sınırlı tutarak dikkate almalıdır.

Yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de tanınması hususunda en çok önem arz eden koşullardan biri kamu düzenine uygunluktur. Türk hukukunda anlaşmalı boşanmanın kabul edilmesinden önceki dönemde yurtdışında gerçekleştirilen anlaşmalı boşanmaların Türkiye’de tanınması talepleri Yargıtay kararlarına konu olmuş ve Yargıtay o dönemde Türk hukukunda anlaşmalı boşanma kurumu mevcut olmadığından bu kararların tanınmasının kamu düzenine aykırı olduğuna hükmetmiştir²⁸. Günümüzde yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de tanınması için kamu düzeni müdahalesiyle karşılaşabilecek örneklerden *talak* ve eşcinsel evliliklerin

²⁵ YİBK, E.2010/1, K.2012/1, T. 10.02.2012, (RG 20.09.2012-28417): “...Anılan maddede yer alan, “Hükümün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması” ifadesinden, yabancı mahkeme kararının esasına uygulanan hukukun Türk kamu düzenine aykırılığının incelenemeyeceği, sadece hükmün tenfizi neticesinde ortaya çıkan hukuki sonuçların kamu düzenine aykırı olması halinde yabancı mahkeme kararının tenfizinin reddedileceği sonucuna varılmalıdır. Esasa uygulanan hukukun Türk Hukukunda farklı olması ya da Türk Hukukunun emredici kurallarına aykırı olması gibi nedenlerle yabancı kararın tenfizi reddedilemez. Burada esas alınması gereken kıstas, yabancı ilamın Türk Hukukunda bir veya birden çok kanun hükümlerine aykırı bulunmasından çok, Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa ‘da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların ortak benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medeniyet seviyesine siyasi ve ekonomik rejimine bakmak olmalıdır. ...”.

²⁶ Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe, s.524; Çelikel/ Erdem, s.690; Ekşi, s.280; Tezgel, s.93 vd., Gürzumar, s.25.

²⁷ Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe, s.524; Ekşi, s.280; Tiryakioğlu, s.48; Tezgel, s.93; Gürzumar, s.25.

²⁸ Y. 2. HD., E. 1984/2674, K. 1984/4577, T. 15.05.1984, Bu kararın eleştirisi için bkz. Ergin Nomer, “Rızai Boşanma ve Kamu Düzeni”, *MHB*, C. 4, S. 2, Yıl 1984, s.94-98.

boşanma ile sona ermesi halinde bu boşanma kararlarının tanınması talepleri üzerinde durmakta fayda vardır.

Talak, İslam hukukunun geçerli olduğu ülkelerde kocanın boşanmaya yönelik iradesini beyan etmesiyle boşanmanın gerçekleştiği bir boşanma sebebidir²⁹. Kadına boşanma hakkı tanımayan, sadece erkeğe bu hakkı veren talakın boşanma sebebi olarak kamu düzenimize açıkça aykırı olduğu hususunda bir şüphe yoktur. Ancak bu durum talaka dayanan bir boşanma ilamının tanınması talebini otomatik olarak reddetme sonucunu doğurmamalıdır. Talaka dayanan boşanma ilamının Türkiye’de tanınabilmesi iki halde mümkün olmalıdır. İlki tarafları Türk vatandaşı olmayan ve kendi milli hukuklarına göre talak yoluyla boşanmaları mümkün olan yabancıların kendi ülkelerinde talak yoluyla boşandıklarını Türkiye’de tespit ettirmek istemeleri halinde bu durumun Türk kamu düzenine açıkça aykırı olacağını söylemek oldukça güçtür³⁰ ve yabancı ilam tanınmalıdır. İkinci hal ise Kadıköy 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 07.02.1991 tarihli kararında³¹ olduğu gibi talak yoluyla boşanmada yabancı ilamın Türkiye’de tanınmasını kadının talep etmesi halidir. Bu durumda talak yoluyla boşanmanın kamu düzenine aykırı olması nedeniyle ilamın tanınmaması kadının yeniden evlenmesini engelleyecek ve aslında korunmak istenen kadının daha fazla mağdur olmasına sebep olacaktır. Bu gibi durumlarda boşanma konusunda iradesine önem verilmeden talak yoluyla boşanmış kadın bu boşanmayı kabul etmiş ve ilamın tanınmasını bizzat kendisi talep etmişse artık talakın kamu düzenine aykırı olması sebebiyle tanıma talebi reddedilmemeli ve boşanma ilamı tanınarak Türkiye’de de hüküm ve sonuçlarını doğurması sağlanmalıdır³².

Eşcinsel evlilikler günümüzde çağdaş ve medeni ülkeler tarafından kabul edilmeye başlanmıştır ve eşcinsel evliliğin yasallaştığı ülkelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Eşcinsel evliliklerin kabul edilmesinin doğal bir sonucu olarak eşcinsel

²⁹ İsmail Kıvrım, “17. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri (Ayıntâb Örneği; Talâk, Muhâla‘a ve Tefrik)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 1, Yıl 2011, s.375.

³⁰ Gürzumar, s.41.

³¹ Çelikel/ Erdem, s.696.

³² Nomer, s.544; Çelikel/ Erdem, s.696; Tezgel, s.97; Gürzumar, s.41.

boşanmalar da görülecektir. Türkiye’de henüz eşcinsel evlilikler yasallaşmamıştır ve yurtdışında gerçekleştirilen eşcinsel evliliklerin Türkiye’de tanınması ise kamu düzeni engeli ile karşılaşmaktadır. Kamu düzeni engeliyle karşılaşmasının gerekçesi ise bu evliliklerin toplumun genel ahlak anlayışı ile uyuşmamasıdır. Peki yurtdışında gerçekleştirilen eşcinsel evliliklerin boşanma ile sonuçlanması halinde bu boşanma kararları da kamu düzenine aykırı görülerek tanınması reddedilecek midir? Öncelikle bu evlilikler Türkiye’de tanınmayacağı için boşanma halinde boşanma kararının Türkiye’de tanınması talebi pratikte karşılaşılmaması pek ihtimal dahilinde olan bir durum gibi görünmemektedir. Ancak böyle bir ihtimalin gerçekleştiği varsayımında kanaatimizce eşcinsel evliliği boşanma ile sona erdiren yabancı mahkeme kararının Türkiye’de tanınması talebinin, herhangi bir kamu düzeni müdahalesiyle karşılaşmaması gerekir. Zira boşanma kararının tanınmasında kamu düzeni bakımından önemli olan husus ilamın hükmüdür. Eşcinsel evliliğin Türk kamu düzenine aykırı olmasına dayanak gösterilen toplumun genel ahlak anlayışı, eşcinsel kişilerin birlikte yaşamasına ve eşlerin evliliğin getirdiği hak ve yükümlülüklerle sahip olmasına karşı çıkmakta, “*tahammül edememekte*”dir. Oysa boşanma ile birlikte toplumun genel ahlak anlayışına uymayan bu durum ortadan kalkmaktadır. Bu sebeple eşcinsel evliliği boşanma ile sona erdiren ilamın hükmü yani sonucu zaten kamu düzeni ile korunmak istenen durumun kendisini oluşturmaktadır. Bu noktada eşcinsel evliliğin Türk kamu düzenine aykırı olması gerekçesiyle eşcinsel boşanma kararlarının tanınması talepleri kamu düzeni nedeniyle reddedilmemelidir.

Tanınması talep edilen yabancı ilamın Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığını hakim re’sen araştıracaktır. Ayrıca doktrinde tanınması talep edilen yabancı mahkeme kararının taraf, sebep veya konu unsurlarının aynı olduğu Türk mahkemelerinden verilen ve kesin hükme bağlanmış bir karar mevcutsa veya bu unsurlardan birinin, Türk mahkemelerinden verilen ve kesin hükme bağlanmış bir başka karardan farklı olması ile birlikte bu kararlar bağdaşmayacak nitelikte, çelişen hükümler içeriyorsa söz konusu yabancı ilamın tanınmasının kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle reddedilmesi gerektiği savunulmaktadır³³. Yargıtay da

³³ Çelikel/ Erdem, s.698; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.526; Sakmar, s.240; Tezgel, s.112.

tanınması talep edilen ilamla taraf ve konusu aynı olan Türk mahkemelerinden verilmiş ve kesinleşmiş bir ilam olması durumunda tanıma talebinin dava şartı oluşmadığından reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir³⁴.

3. Savunma Hakkına Uygunluk

MÖHUK m.54/1-ç hükmüne göre bir yabancı mahkeme kararının tanınabilmesi için kararın verildiği ülke kanunları uyarınca, davalı olarak gösterilen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş olmaması gerekir. Bu husus hakim tarafından re'sen incelenmez, savunma haklarına riayet edilmeyen tarafın itirazı gerekir.

MÖHUK m.54/1-ç hükmünde belirtilmeyen ancak savunma hakkını ihlal eden diğer durumlar, adil yargılanma hakkı kamu düzeninin bir parçası olduğundan kamu düzenine aykırılık nedeniyle tanıma engeli oluşturabilir³⁵. Bu durumda hakim bu ihlali davalı tarafın itirazı olmasa dahi re'sen gözetecektir. Hükmü veren mahkemeye usulüne uygun olarak davet edilen ve dava dilekçesi tebliğ edilen taraf, davada savunma imkanını kullanmazsa yani usulüne uygun tebligata rağmen davaya iştirak etmez veya kendisini temsil ettirmezse davada kararın gıyapta verildiği için savunma hakkının ihlal edildiği itirazını ileri süremez³⁶.

³⁴ Y. 2. HD., E. 2010/5910, K. 2010/20102, T. 02.12.2010, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): "... Dosya içinde bulunan M.Y. ait nüfus kaydından, davacı S.M.Y. ile davalının tenfiz davasından önce Karşıyaka 1. Aile Mahkemesinin 03.08.2006 tarih ve 2006/727 esas, 2006/708 karar sayılı hükmü ile boşanmalarına karar verildiği, hükmün aynı tarihte kesinleştiği anlaşılmaktadır (...) Mahkemece, Karşıyaka 1.Aile Mahkemesinin 2006/727 esas, 2006/708 karar sayılı dosyasının incelenerek, kesin hükmün varlığı halinde, işin esasına girilmeksizin davanın dava şartı noksanlığı nedeniyle reddine kararı verilmesi gerekirken, bu yönde bir araştırma yapılmaksızın davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır".

³⁵ Nomer, s.537; Çelikel/ Erdem, s.706; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.533; Sakmar, s.237; Akıncı/ Demir-Gökyayla, s.53; Uyanık-Çavuşoğlu, s.82.

³⁶ Nomer, s.535.

II. YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASI USULÜ

A. Yabancı Boşanma Kararının Görülmekte Olan Dava Sırasında Tanınması

Yabancı boşanma kararı, Türkiye’de görülmekte olan bir davada kesin hüküm veya kesin delil olarak ileri sürülerek tanınması talep edilebilir. Yabancı mahkemeden verilen boşanma kararına rağmen eşlerden biri Türkiye’de yeni boşanma davası açarsa diğer eş, kesin hüküm itirazında bulunarak yabancı boşanma kararının tanınmasını mahkemeden talep edebilir³⁷. Yabancı boşanma kararının kesin delil etkisi sadece diğer eşe karşı değil herkese karşı ileri sürülebilir³⁸. Zira boşanma kararları inşai karardır. Bu durumda yabancı boşanma kararının tanınıp tanınmamasına göre sonucu değişebilecek olan evliliğin iptali, soybağı ve miras konularına ilişkin davalarda yabancı boşanma kararı kesin delil olarak ileri sürülerek mahkemeden tanınması talep edilebilir.

Bu durumda yabancı boşanma ilamının tanınmasına ilişkin karar verme hususunda görevli ve yetkili mahkeme görülmekte olan esas davaya bakan Türk mahkemesidir. Tanıma talebinin, yabancı boşanma ilamının hem kesin hüküm hem de kesin delil olarak ileri sürülmesi halinde dilekçe ile yapılması gerekir. Dilekçede MÖHUK m.52³⁹ hükmünde belirtilen hususların bulunması ve MÖHUK m.53’te belirtilen belgelerin⁴⁰ dilekçeye eklenmesi şarttır. Görülmekte olan bir dava sırasında yabancı boşanma kararının tanınmasının talep edilmesi halinde esas davaya bakan mahkeme, ön sorun olarak yabancı boşanma kararının tanıma koşullarını taşıyıp

³⁷ Çelikel/ Erdem, s.724; Sakmar, s.243; Tiryakioğlu, s.58; Tezgel, s.128; Akıncı/ Demir-Gökyayla, s.57.

³⁸ Sakmar, s.243; Tezgel, s.129.

³⁹ “MADDE 52 – (1) Kararın tenfiz edilmesinde hukukî yararı bulunan herkes tenfiz isteminde bulunabilir. Tenfiz istemi dilekçe ile olur. Dilekçeye karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. Dilekçede aşağıdaki hususlar yer alır:

a) Tenfiz isteyenle, karşı tarafın ve varsa kanunî temsilci ve vekillerinin ad, soyad ve adresleri.
b) Tenfiz konusu hükmün hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğu ve mahkemenin adı ile ilâmın tarih ve numarası ve hükmün özeti.

c) Tenfiz, hükmün bir kısmı hakkında isteniyorsa bunun hangi kısım olduğu.”

⁴⁰ “MADDE 53 – (1) Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenir:

a) Yabancı mahkeme ilâmının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı veya ilâmı veren yargı organı tarafından onanmış örneği ve onanmış tercümesi.

b) İlâmın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi.”

taşımadığını araştırarak öncelikle tanıma talebi hakkında karar verecek, verdiği karar doğrultusunda esas davayı sonuçlandıracaktır⁴¹. MÖHUK m.58 düzenlemesinin açık hükmüne rağmen Yargıtay'ın, Türk mahkemelerinde görülmekte olan davalarda yabancı ilamın kesin hüküm veya kesin delil etkisinden faydalanmaya yönelik tanıma talepleri hakkında, ilgili tarafın bağımsız bir tanıma davası açması ve açılan tanıma davasının sonucunun görülmekte olan dava bakımından bekletici mesele yapılarak tanıma kararının verilmesiyle, ilgili davanın sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiği yönünde kararları bulunmaktadır⁴².

B. Yabancı Boşanma Kararının Bağımsız Dava Yoluyla Tanınması

Yabancı boşanma kararının Türk nüfus kütüklerine tescili ve eşlerin yeniden evlenmeleri halinde bağımsız bir dava açılarak tanıma talep edilmelidir⁴³. Zira nüfus kütüklerinde yapılacak herhangi bir değişiklik ancak mahkeme kararına bağlandığı takdirde mümkündür ve yabancı mahkemelerden verilen kararların kütüğe işlenmesi bu kararlar hakkında tanıma kararının verilmesine bağlıdır⁴⁴. Kural bu olmakla beraber 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na 17.04.2017 tarihinde 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile getirilen ve 01.02.2018 tarihinde 7077 sayılı Kanunla aynen kabul edilen 27/A maddesi uyarınca yabancı boşanma kararlarının mahkeme kararı olmaksızın nüfus kütüğüne işlenmesi mümkün hale gelmiştir. Bu düzenleme ve koşulları aşağıda ayrı bir başlık altında inceleneceğinden burada sadece

⁴¹ Sakmar, s.243; Tiryakioğlu, s.58; Tezgel, s.129; Yabancı mahkeme ilamının kesin hüküm veya kesin delil olarak görülmekte olan bir davada ileri sürüldüğünde mahkemenin yabancı ilamın tanıma koşullarını taşıyıp taşımadığına ilişkin verdiği kararın sadece görülmekte olan dava için kesin hüküm veya kesin delil teşkil edeceği, yabancı ilamın bütün Türk mahkemelerinde kesin hüküm veya kesin delil gücünde olması için mutlaka bağımsız bir davayla tanıma talep edilmesi gerektiği görüşü için bkz. Nomer, s.549.

⁴² Y. 2. HD., E. 2010/5217, K. 2011/7574, T. 03.05.2011, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): "...davalı tarafından açılan tenfize ilişkin davanın tefrik edilmesi, bu davanın hükümden önce yürürlüğe giren 5718 sayılı Kanun hükümlerine göre incelenerek sonuca bağlanması, boşanma davası bakımından da tenfiz davasının bekletici sorun yapılması gerekir. ..."; aynı yönde Y. 8. HD., E. 2012/1905, K.2012/4685, T. 22.05.2012; Y. 8. HD, E. 2010/7122, K. 2011/5363, T. 24.10.2011, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr).

⁴³ Sakmar, s.246; Tiryakioğlu, s.59; Tezgel, s.131.

⁴⁴ Çelikel/ Erdem, s.726; Tezgel, s.131.

nüfus kütüklerinde yapılacak değişiklikler için mahkeme kararına ihtiyaç duyulması kuralına istisna getirildiğine değinmekle yetinilmektir.

Bağımsız dava yoluyla yabancı boşanma kararlarının tanınması hususunda karar vermekle görevli mahkeme 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesi gereğince aile mahkemeleridir. Yetkili mahkeme ise MÖHUK m.51/2 hükmüne göre belirlenecektir. Buna göre yabancı boşanma kararlarının tanınması davasında yetkili mahkeme, davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sakin olduğu yer mahkemesi, Türkiye'de yerleşim yeri veya sakin olduğu bir yer mevcut değilse Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemeleridir. Bu davada da tanıma yine bir dilekçe ile talep edilecek ve dilekçede MÖHUK m.52'de belirtilen hususlar yer alacak ve m.53'teki belgeler dilekçeye eklenecektir. Bağımsız bir dava yoluyla ileri sürülen tanıma talepleri basit yargılama usulüne tabidir ve hasımlı olarak görülmesi gerekir⁴⁵. Basit yargılama usulüne tabi davalarda mahkeme HMK m.320/1 uyarınca mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinde karar verebilirse de yabancı ilamin tanınması talepli davalarda duruşma açılmaksızın dosya üzerinden karar verilmesi hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak değerlendirilebilir⁴⁶.

⁴⁵ Y. 2. HD., E.2007/4202, K. 2008/4601, T. 03.04.2008, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): "...tanıma talebinin incelenmesi ve karara bağlanması tenfizdeki usule tabi olduğundan, tanıma talebini içeren dilekçenin, anılan Kanununun 39. maddesinin birinci fıkrasında yer alan hükme uygun olarak duruşma günü ile birlikte davalıya tebliğ edilmesi gerekmektedir. ...".

⁴⁶ Y. 2.HD., E. 2016/10844, K. 2016/11374, T. 09.06.2016, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): "...Yabancı mahkeme kararlarının tanınmasına ve tenfizine ilişkin davalar basit yargılama usulüne tabidir (HMK. m. 316). Basit yargılama usulüne tabi davalarda mahkeme mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir (HMK m. 320). Şu halde basit yargılama usulüne tabi bir işin duruşmasız incelenmesi için evvela kanunen mümkün olmalıdır. Hükmü temyiz eden davacı temyiz dilekçesinde tanıma ve tenfiz koşullarının oluştuğunu açılan davanın kabulüne karar verilmesi gerektiğini belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Bu durum ve davanın niteliği talebin duruşma açılarak incelenmesini tarafların beyanlarının alınmasını ve gerekli araştırmaların yapılmasını zorunlu kılar. Dolayısıyla taraflara iddia, savunma ve ispat hakkı tanınmamış olup hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiştir (HMK m. 27). Davanın basit yargılama usulüne tabi olması bu hakkın ihlal edilmesi suretiyle karar verilebileceği anlamına gelmez. Öyleyse açıklanan hususlar gözetilerek talebin duruşma yapılarak incelenmesi, taraf delillerinin toplanması ve tüm deliller toplanarak hasil olacak sonucuna göre hüküm kurulması gerekir. Bu yönler dikkate alınmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiştir. ...".

Bağımsız tanıma talebinin hukuki niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre bağımsız tanıma talebi tespit davası şeklinde gerçekleşir⁴⁷. Diğer görüş ise bağımsız tanıma talebini nevi’i şahsına münhasır bir talep olarak nitelendirmektedir⁴⁸. Kanımca bağımsız tanıma talebi ile taraflar arasındaki bir hukuki ilişki yani yabancı boşanma ilamının MÖHUK’taki tanıma koşullarını taşıyıp taşımadığı tespit edildiğinden bağımsız tanıma talebinin tespit davası niteliğinde olduğu kabul edilmelidir.

C. Yabancı Boşanma Kararının Tanınmasını Talep Edebilecek Kişiler

MÖHUK m.52/1 hükmüne göre yabancı ilamın tanınmasında hukuki menfaati bulunan herkes tanıma talebinde bulunabilecektir⁴⁹. Yabancı boşanma kararının tanınmasını kural olarak boşanan eşler talep edeceklerdir. Ancak kimi durumlarda boşanan eşler dışındaki üçüncü kişilerin de söz konusu yabancı boşanma kararının tanınmasında hukuki menfaati olabilir⁵⁰. Bunun en tipik örnekleri, ikinci eşin ilk evliliği sona erdiren yabancı boşanma ilamının tanınması için dava açması halinde ve miras davalarında karşımıza çıkar.

Yabancı ülkede yapılan evlilik, Türkiye’de nüfusa tescil edilmemiş ise nüfusa tescil kurucu değil açıklayıcı bir idari işlem olduğundan yabancı ülkede yapılan evlilik Türkiye’de nüfusa işlenmemiş olsa bile geçerlidir ve ikinci evliliğin yapılmasını engeller⁵¹. Yabancı ülkede evlenen ve evliliğini nüfusa kaydettirmeyen bir Türk vatandaşı, nüfus kayıtlarında bekar görüldüğü için Türkiye’de evlenebilir. Fakat bu ikinci evlilik eşin zaten evli olması sebebiyle mutlak butlanla sakat olacaktır. Bu durumda yabancı ülkede evlenen eş yine yabancı ülkede boşanmışsa bu boşanma kararının tanınmasını Türkiye’de evlendiği ikinci eş talep edebilir mi? Yabancı boşanma kararının tanınmasında ikinci eşin hukuki menfaati olduğu kuşkusuzdur ve

⁴⁷ Nomer, s.549; Sakmar, s.246; Tezgel, s.136.

⁴⁸ Tiryakioğlu, s.30.

⁴⁹ Nomer, s.550; Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe, s.566; Ekşi, s.61.

⁵⁰ Akıncı/ Demir-Gökyayla, s.61; Yabancı boşanma kararlarının tanınması talebinde üçüncü kişilerin hukuki menfaatlerinin olduğunu kabul edebilmek için boşanma davasının taraflarından birinin hayatta olmaması gerektiği görüşü için bkz. Nomer, s.538.

⁵¹ Ekşi, s.76.

bu sebeple yabancı ilamın tanınmasını talep edebilmelidir. Ancak eski MÖHUK döneminde Yargıtay bu konuda önüne gelen bir uyumsuzlukta boşanma davasının şahsa bağlı haklardan olması sebebiyle ikinci eşin ilk evliliği sona erdiren yabancı ilamın tanınması davasını açamayacağına oyçokluğuyla karar vermiştir⁵².

Yabancı boşanma kararlarının tanınmasının üçüncü kişiler tarafından talep edilebileceği diğer bir durum ise miras davalarında mirasçılardan tanıma talebine ilişkindir. Bilindiği gibi boşanma kararı verildiğinde veya boşanma kararı henüz verilmemle birlikte dava devam ederken eşin ölmesi durumunda diğer mirasçıların boşanma davasına devam ederek sağ kalan eşin boşanmada kusurlu olduğunu ispat etmeleri halinde, sağ kalan diğer eş mirasçı sıfatını kaybeder. Eşler yabancı bir mahkeme kararıyla boşanmış ve fakat bu karar Türkiye’de tanınmadan eşlerden biri ölmüşse taraflar Türkiye’de hala evli görüldüğünden kalan eş mirasçı olacak ve ölen eşin mirasından pay alacaktır. Ancak yabancı boşanma ilamının tanınmasına karar verildiğinde evlilik ölümle değil boşanma ile sona ereceğinden kalan eş mirasçı olamayacak bu durumda diğer mirasçıların miras payı artacaktır. Mirasçıların miras payını doğrudan etkileyen bu yabancı ilamın tanınmasında mirasçıların hukuki menfaatinin mevcut olduğu hususunda şüphe yoktur. Bu durumda mirasçılar yabancı boşanma kararının tanınmasını talep edebilir. Nitekim Yargıtay da aynı görüştedir⁵³. Aynı şekilde sağ kalan eşin de diğer eşin ölümünden sonra dahi yabancı boşanma kararının tanınmasını talep etmesinde hukuki menfaati bulunmaktadır⁵⁴.

⁵² Y. 2. HD., E.3572, K.2007/4746, T. 22.03.2007, (Ekşi, s.77).

⁵³ Y. 2. HD., E. 2011/21901, K. 2012/8257, T. 03.04.2012, Kararın metni ve değerlendirmesi ve konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Nuray Ekşi, “Yabancı Boşanma Kararının Türkiye’de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabileceğine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi”, *MHB*, C. 32, S. 1, Yıl 2012, s.33-50.

⁵⁴ Y. 2. HD., E. 2015/21225, K. 2016/508, T. 13.01.2016, (çevrimiçi), (lexpera.com.tr): “... Yabancı ilamın taraflarından biri daha sonra ölmüş olsa bile, ölenin mirasçılarının ve ilamın diğer tarafının, o ilamın tanınmasını istemekte hukuki yararları vardır. Hukuki yararı bulunan herkes de yabancı mahkeme ilamının tanınmasını ve tenfizini isteyebilir (5718 s.MÖHUK. md. 52/1). Tenfizine karar verilmesi istenen boşanma davasının davalısı ... 28.08.2009 tarihinde vefat ettiğinden davalı mirasçılarının mecburi dava arkadaşlığı dikkate alınarak davada taraf teşkilinin de sağlanması, göstermeleri halinde tarafların delilleri de toplanarak koşulların varlığı durumunda yabancı boşanma kararının tanınmasına karar verilmesi gerekirken,

D. Nüfus Hizmetleri Kanunu m.27/A Düzenlemesi

MÖHUK kapsamında bir tanıma olmamakla beraber 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na 17.04.2017 tarihinde 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile getirilen ve 01.02.2018 tarihinde 7077 sayılı Kanunla aynen kabul edilen 27/A maddesi⁵⁵ uyarınca yabancı boşanma kararları, madde metninde belirtilen koşulların sağlanması halinde nüfus kütüğüne işlenir. Bu düzenleme ile taraflara tanıma kararı almadan boşanmanın nüfus kütüğüne işlenebilmesi konusunda kolaylık sağlanmakla kalmayıp idari boşanmaların da Türkiye'de hüküm ve sonuç doğurabilmesine imkan sağlanmaktadır.

Bu düzenlemenin yabancı boşanma kararlarının tanınması niteliğinde olmadığı ancak yabancı boşanma kararlarının Türkiye'de sonuç doğurmasını sağlayan tescile ilişkin olduğu görüşüne iştirak etmekteyiz⁵⁶. Burada söz konusu tescil bir idari işlem niteliğinde olduğundan olası itirazlar idare hukukuna göre çözümlenecek, idari işlemin iptali davası açılabilir⁵⁷. Bununla birlikte boşanmanın Türkiye'de hüküm ifade edeceği anın boşanmanın yurtdışında gerçekleştiği an mı yoksa nüfus kütüğüne

istemin "hukuki yarar yokluğundan dolayı reddi" doğru görülmemiştir. Temyiz edilen hükmün yukarıda gösterilen sebeple BOZULMASINA..."

⁵⁵ "MADDE 27/A – (Ek: 17/4/2017-KHK-690/4 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7077/3 md.) (1) Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin bulunana, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar; bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edilir. (2) Nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemleri, yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından yapılır. (3) Bu maddede sayılan şartlar yerine getirilmediği gerekçesiyle tescil talebi reddedilen kararların Türkiye'de tanınması, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca yapılır. (4) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlık tarafından yönetmelikle belirlenir."

⁵⁶ NHK m.27/A düzenlemesi ile öngörülen tescilin hukuki niteliği hakkında doktrinde ileri sürülen görüşler için bkz. Sevda Tuğçe Nalçacıoğlu, *Yabancı Boşanma Ve Ayrılık Kararlarının Türkiye'de Tanınması Veya İdari Yoldan Tescili*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s.144 vd.; Lale Ayhan-İzmirli, "Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelerde Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.XXII, Yıl 2018, S.4, s.84 vd.

⁵⁷ Nalçacıoğlu, s.158; Ayhan-İzmirli, s.115.

tescilin yapıldığı an mı olacağı sorusu cevaplanmalıdır. Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te (m.27), NHK m.27/A uyarınca yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararının aile kütüklerine tesciline karar verilmiş olması halinde boşanma kararının kesinleşme tarihinin, boşanma tarihi olarak aile kütüklerine tescil edileceği öngörülmüştür. Bununla birlikte idari işlem niteliğindeki tescil işlemine karşı yapılacak itirazlar ve açılacak idari davalar bakımından ise süre boşanma tarihinden itibaren değil tescil tarihinden itibaren hesaplanmalıdır.

E. Mavi Kartlılara İlişkin Özel Düzenleme

Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların üçüncü dereceye kadar olan altsoylarına talepleri halinde mavi kart verilmekte ve bu sayede Türk hukukunda “*imtiyazlı yabancı*” statüsüne gelmektedirler⁵⁸.

Mavi kart sahipleri için İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Mavi Kartlılar Kütüğü oluşturulmuştur. Mavi Kartlılar Kütüğünün oluşturulması ve beyan edilen nüfus olaylarının tutulmasına ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amacıyla “Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge”⁵⁹ çıkarılmıştır. Bu yönergenin boşanmayı düzenleyen 17. maddesinde yukarıda değinilen Nüfus Hizmetleri Kanunu 27/A maddesinde olduğu gibi yabancı boşanma kararının tanınması Türk mahkemelerinden talep edilmeden boşanmanın ilgili kütüğe işlenmesini sağlamaya yönelik kolaylık getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre boşanma kararlarının nüfus müdürlüklerine intikal etmesi halinde boşanan eşlerin her ikisi de mavi kartlı ise boşanma, Mavi Kartlılar Kütüğündeki kayıtlarına işlenir. Eşlerden biri Mavi Kartlılar Kütüğünde, diğeri yabancılar kütüğünde kayıtlı ise boşanma her iki kütüğe de; diğer eş yabancı ancak yabancılar kütüğüne kayıtlı değilse boşanma sadece Mavi Kartlılar Kütüğüne işlenir.

⁵⁸ Mavi kartlılara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. B. Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016, s.238 vd.

⁵⁹<https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/yonerge/MaviKartlılarKutuguveNufusOlaylarininTutulmasiYonergesi.pdf> .

Yönergenin 17. maddesinin b bendinde eşlerden birinin mavi kartlı diğerinin Türk vatandaşı olması halinde boşanmanın hem Mavi Kartlılar Kütüğüne hem de aile kütüklerine usulüne uygun olarak tescil edileceği belirtilmiştir. Burada “*usulüne uygun*” ifadesi ile MÖHUK’taki usul yani yabancı boşanma kararının Türk mahkemeleri tarafından tanınması usulü mü kast edilmektedir yoksa tanıma kurumuna atıf yapılmayarak sadece kütüklerin tutulmasına ilişkin usule mi işaret edilmektedir? Yönergede mavi kartlılara yabancı boşanma ilamlarına ilişkin tanıma kararı almadan boşanmayı kütüklerine işletebilme kolaylığı sağlamak, yurtdışında yaşayan mavi kartlıların Türkiye’ye gelmek veya Türkiye’de avukat aracılığıyla dava sürecine girmek gibi masraflardan kurtarmak hedeflenmiştir. Diğer eşin de mavi kartlı olması ve hatta yabancı olması halinde dahi tanıma prosedürüne girilmesiz boşanmanın kütüğe işlenmesi imkanı tanınmışken diğer eşin Türk vatandaşı olması halinde Yönergeyi çıkaran idarenin, mavi kart sahiplerinin bu kolaylıktan faydalanamayarak Türk mahkemelerinden tanıma kararı almalarını arzuladığını söylemek güçtür. Nitekim Nüfus Hizmetleri Kanununa getirilen 27/A düzenlemesi ile de Türk hukukunda tenfizi gerektirmeyen yabancı boşanma kararlarının nüfus kütüklerine işlenmesinde süreci hızlandırmak ve kolaylaştırmak eğiliminin olduğu söylenebilir. Bu sebeplerle kanatimizce diğer eşin Türk vatandaşı olması halinde de Türk mahkemelerinden tanıma kararı almaya gerek olmadan yabancı boşanma ilamı ile boşanmanın hem Mavi Kartlılar Kütüğüne hem de aile kütüklerine işlenmesi mümkündür. Yönergenin 17. maddesinin b bendinde yer alan “*usulüne uygun*” ifadesi ile MÖHUK’taki tanıma usulü değil, kütüklerin tutulmasına ilişkin usul kast edilmektedir.

Yönergenin 9., 10. ve 13. maddelerinde nüfus olaylarına ilişkin bildirim yapılabacağı makamlar, bildirim için gerekli belgeler ve belgelerin onaylanma usulleri düzenlenmiştir. Boşanma bildirimi de bu düzenlemeler doğrultusunda yapılmalıdır.

III. YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASININ SONUÇLARI

A. Tanıma Talebini İnceleyen Mahkemenin Verebileceği Kararlar

Tanıma talebi ile başvuru alan mahkeme yalnızca yabancı mahkeme ilamının tanıma koşullarını taşıyıp taşımadığını inceleyecektir. Tanınması talep edilen yabancı ilam tanıma koşullarını sağlıyorsa tanıma kararı verilecek, koşullar mevcut değilse tanıma talebi reddedilecektir⁶⁰. MÖHUK m.56 hükmüne göre yabancı mahkeme ilamının kısmen tanınması da mümkündür. Tanıma talep edilen yabancı ilamın hüküm fıkrası birden fazla hüküm içeriyorsa ve bunlardan bazıları tanıma koşullarını sağlarken diğerlerinde tanıma koşulları mevcut değilse aynı yabancı ilamın tanıma koşullarını sağlayan hükümleri hakkında tanıma kararı verilirken koşulları sağlamayan hükümlerine ilişkin tanıma talebi reddedilecektir.

Türk hukukunda tanıma hakkında karar verecek olan hakime yabancı mahkeme kararlarının içeriğine ilişkin herhangi bir inceleme yetkisi verilmemiştir. Dolayısıyla hakim sadece tanıma koşullarının mevcut olup olmadığını incelemekle yetinecek, yabancı mahkeme kararının maddi hukuk bakımından doğruluğunu değerlendiremeyecektir⁶¹.

Sonuç olarak MÖHUK m.56 hükmüne göre, tanıma talebinin incelenmesi sonucunda verilebilecek kararlar tanıma, kısmen tanıma ve tanıma talebinin reddinden ibarettir. Mahkemenin yabancı ilamı değiştirerek tanınması veya yabancı ilamın tazyihi (açıklanması) konusunda herhangi bir yetkisi yoktur⁶².

⁶⁰ Nomer, s.538; Çelikel/ Erdem, s.709; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.488; Sakmar, s.249.

⁶¹ Nomer, s.539; Çelikel/ Erdem, s.691; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.489; Doğan, s.132; Ekşi, s.299.

⁶² Nomer, s.540; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.578; Y. 2. HD., E. 2016/7298, K. 2016/9591, T. 10.05.2016, (çevrimiçi), (lexpera.com.tr): "...Mahkemeye verilen ilk hüküm, tarafların temyizi üzerine Dairemizin 30.04.2015 tarihli ilamı ile "...davacının velayet ile ilgili talebi hakkında ve yabancı boşanma kararında yer alan nafaka yükümlülüğü hakkında bir karar verilmediği" gerekçesiyle bozulmuş, tanınmasına karar verilen boşanma kararı yönünden onanmıştır. Mahkemeye bozmaya uyulmuş ise de; oluşturulan ikinci kararda tanıma ve tenfiz kararı verildikten sonra yabancı mahkeme ilamında yer almayan ve mahkeme ilamına göre farklılık arz edecek şekilde düzenlemelere yer verilerek yeniden hüküm kurulmuştur. Yabancı mahkemeye verilen boşanma kararının tenfiz ve tanınması isteğine ilişkin davalarda, koşullarının varlığı halinde tenfiz ve tanıma kararı verilmekle yetinilir. Mahkemeye, tenfiz

B. Tanınan Yabancı Boşanma Kararının Kesin Hüküm Etkisi ve Kapsamı

Tanıma, yabancı mahkeme kararının başka bir devlet ülkesinde kesin hüküm kuvvetine sahip olmasını kabul etmek olduğundan yabancı boşanma kararının tanınması ile yabancı boşanma kararının sahip olduğu kesin hüküm kuvvetinin etkileri Türkiye’de de geçerli olur⁶³. Böylelikle tanınan yabancı boşanma kararları, Türk mahkemelerinden verilmiş bir ilamla aynı etki ve sonuçları doğuracaktır⁶⁴. Tanınan

kararı ile yetinilmeyip yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. ...”.

⁶³ Nomer, s.508; Çelikel/ Erdem, s.730; Tiryakioğlu, s.63; Tezgel, s.141.

⁶⁴ Y. 2. HD., E. 2023/4046, K. 2024/3548, T. 16.05.2024, (çevrimiçi), (lexpera.com.tr): “...öte yandan yargılamanın devamı sırasında davalı erkek tarafından 01.04.2022 tarihinde Eskişehir 4. Aile Mahkemesinin 2022/227 Esas, 2022/311 Karar sayılı dosyasında yabancı Mahkemece verilen boşanma ilamının tanınmasının talep edildiği, her ne kadar iş bu dosya kapsamında İlk Derece Mahkemesince hükmün gerekçesinde “Davacı kadının yurt dışındaki boşanma davası sürecine katılmadığı, aşamalarda istikrarlı olarak süreçten bilgisinin olmadığına dair samimi beyanları...” şeklinde belirleme yapılmış ise de Eskişehir 4. Aile Mahkemesince yargılaması yapılan tanıma davasında kadın vekili tarafından yabancı mahkeme ilamından haberlerinin bulunmadığına yönelik herhangi bir itirazın bulunmadığı aksine doğrudan doğruya davayı kabul ettiği, İlk Derece Mahkemesince verilen tanıma kararına karşı istinaf yoluna dahi başvurmamış, bu hal ile de kararın bir an önce kesinleşmesinin sağlandığı, ilgili dosya kapsamında yabancı mahkeme gerekçeli kararının kadına tebliğ edildiği ancak kadının temyiz yoluna başvurmadığı, bu hali ile gerek yabancı mahkeme kararına gerekse tanıma kararına karşı kanun yollarına başvurmayarak her iki kararında kesinleşmesine sebep olan kadın hakkında iş bu boşanma davasında yurtdışındaki boşanma davası sürecine katılmadığı şeklinde belirleme yapılmasının da doğru görülmediği, 28.11.2014 kesinleşme tarihli yabancı mahkeme kararıyla tarafların boşanmalarına karar verildiği, bu kararın 01.06.2022 tarihinde kesinleşen kararlarla tanındığı, tanınmasına karar verilmiş olan yabancı ilamın kesin hüküm veya kesin delil etkisinin, yabancı ilamın kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade edeceği, kesin hüküm, kural olarak hüküm fıkrasına münhasır ve gerekçeye sirayet etmez ise de; hakimi hükme varmaya hukuken zorlayan ve hüküm fıkrası ile ayrılmaz bir bağlilik içinde bulunan gerekçenin de kesin hüküm niteliğini aldığı, tanınmasına karar verilen yabancı mahkeme kararının gerekçesinde; “...birlikte yaşamının evlilik birliğinin temelinden sarsılmasından dolayı tekrar onarılmasının mümkün olmadığı, davalının (kadının) uyguladığı davranışlardan dolayı olduğu anlaşılmıştır...” şeklindeki sözlerle davalı eş (kadının) kusuruna dayalı olarak boşanma davasını kabul ettiğini belirttiği, bu ilam tanındığına göre kesin hüküm etkisinin hasil olduğu ve tarafları bakımından bağlayıcılık vasfını kazandığı, boşanma sebebiyle maddî ve manevî tazminata hükmedilebilmesi için ise tazminat talep eden tarafın kusursuz ya da diğerine göre daha az kusurlu olmasının zorunlu olduğu, yabancı boşanma ilamı kapsamında kadın boşanmada tam kusurlu görüldüğüne göre lehine maddî ve manevî tazminata hükmedilemeyeceği gözetilmeden yazılı şekilde tazminata hükmolünmesinin da isabetsiz olduğu, davacı kadının dava tarihi itibarıyla tam kusurlu olduğu ve dava açmakta haklı olmadığı, Mahkemece kadının boşanma davası yönünden erkek lehine yargılama giderleri ve vekalet ücretine hükmedilmesi gerekirken, kadının dava açmakta haklı olduğu gerekçesiyle, erkek aleyhine yargılama giderleri ve vekalet ücretine hükmedilmesinin de doğru görülmediği, eşlerin birbirlerine karşı evlilik birliğinden doğan bakım yükümlülüklerinin boşanmanın

yabancı ilamla tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan yeni bir dava açılmayacak, açıldığında kesin hüküm engeli ile karşılaşılacaktır⁶⁵.

Tanınan yabancı ilamın sahip olduğu maddi anlamda kesinlik yalnızca hüküm fıkrası ile sınırlıdır. Bu nedenle yabancı boşanma ilamının hükmünde tarafların istemlerinden bazıları hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemişse hakkında karar verilmemiş talepler için maddi anlamda kesinlik söz konusu olmaz⁶⁶, bu taleplere ilişkin olarak Türkiye’de yeni bir dava açılması mümkündür. Zira tanıma isteminde bulunulan Türk mahkemesi de yabancı mahkemece karar verilmemiş talepler hakkında hüküm kuramayacağından bu talepler hakkında karar alabilmek için ayrı bir dava açmaktan başka bir yol da yoktur.

Yabancı mahkeme ilamının kesin hüküm etkisinin kapsamı, kararın verildiği ülke hukukuna göre belirlenir, ancak yabancı mahkeme kararına tanınmanın talep edildiği ülke hukukundaki kesin hüküm kuvvetinden daha geniş bir kapsam verilemez⁶⁷.

kesinleşmesiyle kendiliğinden ortadan kalktığı, kadın yararına tedbir nafakası tayin edilemeyeceği gibi 14.04.2016 dava tarihli 4721 sayılı Kanun'un 197 nci maddesine dayanan bağımsız tedbir nafakası da tayin edilemeyeceği, ağır kusurlu eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği gerekçesiyle bu yönlerde ilişkin istinaf başvurusunun kabulü ile (...) Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının 6100 sayılı Kanun'un 370 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca ONANMASINA, ...”.

⁶⁵ Y. 2. HD, E. 2023/6825, K. 2024/4010, T. 29.05.2024, (çevrimiçi), (lexpera.com.tr): “...1.Davacı kadın tarafından evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle 23.09.2020 tarihinde açılan iş bu boşanma davasının yargılaması devam ederken tarafların, Zeeland - West - Brabant Hukuk Mahkemesi Aile ve Çocuk Mahkemesinin 03.07.2020 karar tarihli ve 23.04.2021 kesinleşme tarihli C.2 368004, FA RK 20-305 sayılı kararıyla anlaşmalı olarak boşandıkları, davada kusur belirlemesinin yapılmadığı, bu kararın da 25.10.2022 tarihinde kesinleşen Merzifon 2. Asliye Hukuk (Aile) Mahkemesinin 07.04.2022 tarih ve 2022/18 Esas, 2022/123 Karar sayılı ilamı ile tanıma ve tenfizine karar verildiği anlaşılmaktadır. 2.Tarafların boşanma ve fer’ileri yönünden anlaşmak suretiyle yabancı mahkemede anlaşmalı olarak boşanmaları nedeniyle tarafların bu kararın kesinleşmesinden önce açılmış olan boşanma davalarında birbirlerine kusur zafeleri mümkün olmadığı gibi artık haklılık araştırması (6100 sayılı Kanun md. 331) da yapılamaz. Bu halde, Mahkemece davacı kadının dava tarihi itibari ile boşanma davası açmakta haklı olduğu değerlendirilerek yapılarak davacı kadın yararına yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir. ...”.

⁶⁶ Tiryakioğlu, s.63; Tezgel, s.142.

⁶⁷ Tiryakioğlu, s.64; Tezgel, s.142.

C. Tanınan Yabancı Boşanma Kararının Türkiye’de Hüküm İfade Ettiği An

MÖHUK m.59 hükmüne göre tanınan yabancı ilamın kesin hüküm veya kesin delil etkisi yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade eder⁶⁸. Boşanma kararı, inşai bir karar olduğundan tanınmakla, başkaca işleme gerek olmaksızın, nitelikleri gereği tanıma kararı verildiği anda geriye etkili olarak yabancı boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren hüküm ifade ederler⁶⁹.

Yabancı boşanma kararının tanınmasının hangi andan itibaren hüküm ifade edeceğinin tespitinin önem arz edeceği hallere örnek olarak özellikle yabancı boşanma kararının tanınması talep edilmeden gerçekleştirilen ikinci evlilikler ve bu evliliklerden doğan çocukların soybağına ilişkin yaşanacak sorunlar, yabancı mahkeme kararı ile boşandığı halde bu karar tanınmadığı için Türkiye’de hala evli görünen eşlerin birbirlerine mirasçı olmaları durumu gösterilebilir. Bununla birlikte sadece yabancı mahkemece verilen boşanma kararı değil, boşanmanın reddi kararının da Türkiye’de tanınması istenebilir. Özellikle 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m.166/4 kapsamında ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebiyle boşanma davası açabilmek için ret kararından itibaren geçmesi gereken bir yıllık süre, boşanmanın reddi kararının tanındığı tarihten itibaren değil, yabancı mahkemece verilen ret kararından itibaren hesaplanacaktır⁷⁰.

MÖHUK m.59 hükmüne göre yabancı ilamın kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade etmesi kuralına, evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarına ilişkin bir yıllık zamanaşımı süresini düzenleyen TMK m.178 hükmünün uygulanacağı hallerde bir istisna tanınmalıdır. Bu davalar bakımından bir yıllık zamanaşımı süresi yabancı boşanma kararının verildiği tarihten itibaren değil, bu yabancı ilamın tanınması kararı verildiği tarihten itibaren başlamalıdır. Zira aksi durumda, pratikte bu dava haklarının zamanaşımı sebebiyle kullanımı imkansızlaşacak ve milletlerarası özel hukuk hakkaniyetine uygun olmayacaktır⁷¹.

⁶⁸ Nomer, s.542; Çelikel/ Erdem, s.730; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.579; Akıncı/ Demir-Gökyayla, s.64; Tiryakioğlu, s.64; Tezgel, s.143.

⁶⁹ Çelikel/ Erdem, s.731; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.580.

⁷⁰ Tezgel, s.145.

⁷¹ Çelikel/ Erdem, s.732; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.580.

Nitekim Yargıtay uygulaması da yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de hüküm ifade edebilmesi için öncelikle tanınması gerektiği gerekçesiyle bu yöndedir⁷². Yine mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda da zamanaşımı süresi yabancı boşanma kararının tanınmasına ilişkin kararın kesinleştiği tarihten itibaren başlayacaktır⁷³.

⁷² Y. 2. HD., E. 2009/9283, K. 2010/11533, T. 10.06.2010, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): “...Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m. 178). Yabancı mahkemece verilen boşanma kararı Türkiye’de tanınmadıkça kesin hüküm etkisi doğmayacağına göre, evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarının kullanılabilmesi, yabancı ilamın tanınmış olması halinde mümkündür. O halde Türk Medeni Kanunu’nun 178. maddesindeki bir yıllık zamanaşımı süresi boşanmaya bağlı dava haklarının kullanılabilir hale geldiği tanıma kararının kesinleşmesi tarihinden başlar (2. HD’nin 15.07.2009 tarihli 2008/8466 esas 2009/14071 karar sayılı ilamı). Tanıma kararı 20.01.2009 tarihinde kesinleştiğine göre dava süresindedir. İşin esasının incelenmesi gerekirken yabana ülkedeki kesinleşme tarihinin esas alınıp davanın zamanaşımı sebebiyle reddi doğru bulunmamıştır. ...”; aynı yönde, Y. 2. HD., E. 2014/22437, K. 2015/5084, T. 19.03.2015, (çevrimiçi), (karararama.yargitay.gov.tr): “... Mahkemece tarafların boşanmalarına ilişkin yabancı mahkeme kararının 13.03.2008 tarihinde kesinleştiği bu nedenle Türk Medeni Kanununun 178. maddesinde düzenlenen bir yıllık zaman aşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle davanın maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmiştir. Yabancı mahkemece verilen kesinleşmiş kararların iç hukukta hukuki sonuç doğurması için hükmün tanınması veya tenfiz gerekir. Henüz tanınmayan ve iç hukukta sonuç doğurmayan karar nedeniyle zaman aşımı süresinin başlangıcı yabancı ilamın kesinleşme tarihine yürütülemez. Zaman aşımı süresi tanıma veya tenfiz hakkındaki kararın kesinleşmesi tarihinden itibaren başlar...”.

⁷³ YHGK, E. 2018/471, K. 2021/1586, T. 07.12.2021, (çevrimiçi), (lexpera.com.tr): “... Bu genel açıklamalardan sonra somut olaya gelindiğinde, tarafların 07.10.1977 tarihinde evlendikleri, Hollanda Utrecht Asliye Hukuk Mahkemesinin kararı ile 12.09.2001 tarihinde boşandıkları, yabancı mahkeme kararının 16.01.2002 tarihinde kesinleştiği, boşanmaya ilişkin kararın Burdur 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2004/197 E. ve 2004/172 K. sayılı kararı ile tenfizine karar verildiği, tenfiz kararının 03.06.2004 tarihinde kesinleştiği, eldeki davanın ise 15.02.2012 tarihinde açıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda 18. paragrafta açıklandığı üzere; eşler Türk kanunlarına göre, Türk mahkemelerince tanıma-tenfiz kararı verilmedikçe boşanmış sayılmazlar. TBK’nın 153/3. maddesi ile düzenleme altına alınan hüküm uyarınca; evlilik devam ettiği süre, eşlerin diğerinden olan alacakları için zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz, başlamışsa da durur. Aynı şekilde 153/6. maddesine göre de; alacağı, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânı bulunmadığı sürece zamanaşımı süresinin işlemeye başlamayacağı dikkate alındığında, bir alacak davası olan mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda zamanaşımı süresinin boşanmanın malî sonuçlarına bağlı dava haklarının kullanılabilir hâle geldiği, tanıma-tenfiz kararının kesinleşmesi tarihinden itibaren istenebilir hâle geldiğinin kabulü gerekir. (...) Hâl böyle olunca, tarafların yabancı mahkeme kararı ile boşanmalarına karar verilmiş olması durumunda; eşler arasındaki mal rejiminden kaynaklanan alacak davasında zamanaşımı süresinin başlangıcında, yabancı mahkeme ilamının tenfizine ilişkin kararın kesinleşmesi tarihinin esas alınması gerekmektedir. ...”.

D. Tanınmayan Yabancı Boşanma Kararlarının Etkisi

Tanınmayan yabancı boşanma kararı Türk mahkemelerinde kesin hüküm ve kesin delil etkilerini göstermez ancak hukuki değerden tamamen yoksun da sayılmaz. Tanıma talebini reddeden mahkeme böyle bir yabancı mahkeme kararını takdiri delil olarak dikkate alabilir⁷⁴. Böylelikle tanıma koşullarını taşımadığı için hakkında tanıma kararı verilmeyen boşanma ilamında varlığı yabancı mahkemece tespit edilen olaylar ve toplanan deliller, dinlenen tanık ifadeleri ve yapılan bilirkişi incelemeleri açılan yeni bir boşanma davasında veya görülmekte olan bir dava sırasında Türk mahkemesince dikkate alınabilir; fakat sadece yabancı mahkemede yapılan tespitlere dayanarak boşanma kararı verilemez⁷⁵. Ancak Yargıtay'ın Türk mahkemelerince tanınmasına karar verilmeyen yabancı mahkeme kararlarının, hukuki sonuç doğurmayacağına ve bunlara delil olarak dayanılamayacağına ilişkin kararı mevcuttur⁷⁶.

SONUÇ

Yabancı boşanma kararlarının Türkiye'de hüküm ve sonuç doğurabilmesi için tanıma veya tenfiz kararı verilmesi gerekir. Boşanma kararı özünde eşler arasındaki evliliği sona erdiren, icra kabiliyeti olmayan, hukuk alanında yenilik doğuran inşai bir karardır. Bu sebeple tenfiz edilmesinde engel olmamakla birlikte sadece eşler arasındaki evlilik birliğini sona erdirmekten ibaret olan boşanma kararlarının tanınması yeterlidir. Bununla birlikte boşanma ilamının icra kabiliyeti olan maddi ve manevi tazminat, nafaka, velayet gibi evliliğin fer'i sonuçlarını da içermesi halinde bu kararların tenfiz edilmesi gerekecektir.

Tanıma kararı verilebilmesi için gerekli koşullar mütekabiliyet koşulu dışında tenfiz için gerekli koşullara göre belirlenir. Tanıma için gerekli koşulları usulî koşullar ve asıl koşullar olarak ayırmak mümkündür. Yabancı mahkemeden özel

⁷⁴ Çelikel/ Erdem, s.725; Tiryakioğlu, s.65; Tezgel, s.146.

⁷⁵ Tiryakioğlu, s.65; Tezgel, s.147.

⁷⁶ Y. 2. HD., E. 1985/640, K. 1985/2979, T. 28.03.1985, (YKD, C. 11, S. 6, Yıl Haziran 1985, s.797-798): "... yabancı mahkeme ilâmları, Türk Mahkemelerince tanınmasına ve tenfizine karar verilmedikçe hukukî sonuç doğurmazlar ve delil olarak bu ilâmlara dayanılamaz. ...".

hukuk uyuşmazlığına ilişkin olarak alınan kesinleşmiş ilamlar usulî koşulları oluşturur. Asıl koşullar ise uyuşmazlığın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinde olmaması, yabancı mahkemenin aşırı yetkili olmaması, kamu düzenine uygunluk ve savunma haklarına uygunluktur. Aşırı yetki ve savunma haklarına uygunluk koşullarının incelenebilmesi için davalının itirazı gerekirken diğer koşullar mahkeme tarafından re'sen incelenecektir.

Yabancı boşanma kararının tanınması bağımsız bir dava açılarak talep edilebileceği gibi görülmekte olan bir dava sırasında da esas davayı görmekte olan mahkemeden talep edilebilir. Yabancı ilamın tanınmasını hukuki menfaati olan herkes ileri sürebilir. Ayrıca tanıma talep edebilmek için vatandaşlığın önemi yoktur. Gerek Nüfus Hizmetleri Kanununa getirilen m.27/A düzenlemesi ile gerekse de mavi kartlılara ilişkin özel düzenleme ile yabancı boşanma kararları hakkında Türk mahkemelerinden tanıma kararı verilmeden boşanmanın nüfus kütüklerine işlenmesi mümkündür.

Yabancı mahkeme kararlarının tanınmasında esasa girme yasağı vardır. Yani hakim uyuşmazlığın doğru çözümlenip çözümlenmediğini, kuralların doğru uygulanıp uygulanmadığını inceleyemez. Hakimin tanıma talep edilen karara ilişkin yapacağı tek şey yabancı ilamın hükmünün tanıma koşullarını taşıyıp taşımadığını tespit etmekten ibarettir. Koşulların sağlanıp sağlanmadığı hususunda takdir yetkisi olsa da tanıma koşullarını taşıyan yabancı ilamın tanınması noktasında takdir hakkı yoktur. Hakim, tanıma talep edilen yabancı ilam tanıma koşullarını taşıyorsa tanıma kararı vermek, taşıyorsa tanıma talebini reddetmek zorundadır. Bununla birlikte kısmen tanıma kararı verilmesi de mümkündür. Tanınan yabancı boşanma kararları tanıma kararının verilmesiyle birlikte Türk mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi hüküm ve sonuç doğurur. Yabancı boşanma kararının kesin hüküm kuvvetinin kapsamı kararın verildiği ülke hukukuna göre belirlenmekle birlikte Türk hukukundakinden daha geniş bir kapsam tanımamaz. Yabancı boşanma kararlarının tanınması ile birlikte bu boşanma kararları, tanıma kararının verildiği andan itibaren değil, yabancı mahkemece verilen boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren hüküm ifade eder. Evliliğin boşanma ile sona ermesine bağlı dava haklarının

kullanılması hali bu kuralın istisnasıdır. Bu durumda bir yıllık zamanaşımı süresi yabancı boşanma ilamı hakkında tanıma kararı verildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Tanıma koşullarını taşımadığı için tanınmayan boşanma ilamları Türk mahkemeleri önünde kesin hüküm ve kesin delil etkilerini göstermez ancak bununla birlikte hakim tanınmayan bu kararları takdiri delil olarak değerlendirebilir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ziya / Demir-Gökyayla, Cemile, *Milletlerarası Aile Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- Ayhan-İzmirli, Lale, “Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelerde Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.XXII, Yıl 2018, S.4.
- Çelikel, Aysel / Erdem, B. Bahadır, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Yenilenmiş 14. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016.
- Doğan, Vahit, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Güncellenmiş 4. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2017.
- Ekşi, Nuray, “Yabancı Boşanma Kararının Türkiye’de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabilmesine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi”, *MHB*, C. 32, S. 1, Yıl 2012, s.33-50.
- Ekşi, Nuray, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Erdem, B. Bahadır, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016.
- Ganiyeva, Salımya, “Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu”, *MHB*, C. 33, S. 1, Yıl 2013, s.31-60.
- Gürzumar, Aydanur, “Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkileri”, *Prof. Dr. Vedat Raşit Seviğ’e Armağan: MHB Özel Sayı*, *MHB*, C. 14, S. 1-2, Yıl 1994, s.22-54.

-
- Kıvrım, İsmail, “17. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri (Ayıntâb Örneği; Talâk, Muhâla‘a ve Tefrîk)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 1, Yıl 2011, s.371-399.
- Nalçacı, Sevda Tuğçe, *Yabancı Boşanma Ve Ayrılık Kararlarının Türkiye’de Tanınması Veya İdari Yoldan Tescili*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021.
- Nomer, Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, Yenilenmiş 22. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Nomer, Ergin, “Rızai Boşanma ve Kamu Düzeni”, *MHB*, C. 4, S. 2, Yıl 1984, s.94-98.
- Özuğur, Ali İhsan, *Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008.
- Ruhi, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.
- Sakmar, Ata, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma*, İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976.
- Şanlı, Cemal / Esen, Emre / Ataman-Figanmeşe, İnci, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.
- Şit, Banu, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması Ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XV, S. 1, Yıl 2011, s.61-74.
- Tan-Dehmen, Mine, “Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK’ta Kabul Edilen Yetki Kuralı”, *MHB*, C. 33, S. 1, Yıl 2013, s.169-211.

Tezgel, Mehmet, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması Ve Tenfizi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.

Tiryakioğlu, Bilgin, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması Ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1996.

Uyanık-Çavuşoğlu, Ayfer, *Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2006.